

Selles numbris:
Lk 1 - Mõttisklusi
päevakajalistel teemadel

Lk 2 - Lüganusel peeti
kevadpidu

Lk 4 - Eestis töötati välja
energiasäästlik elamu

Lüganuse uudised

Nr. 20 | juuni 2009

Ootame vihjeid ja ettepanekuid toimetuse e-postile: lyganuseuudised@hotmail.ee Leht internetis: lyganuse.nommeraadio.ee

Tujuküllast jaanikuud!

Me ei ela suletud maailmas

Välismaailma ahvatlused jõuavad kätte meile kõigile. Näiliselt parema elu nimel on enamus meist valmis sõlmima kokkuleppeid. Näiteks töökohastöökaaslased võivad olla jobud kui palk on hea. Sattudes sellisesse olukorda, põeks mõned väikestviisi stressi, aga jätkaksid ikkagi truult töökäimist.

Nii võib vaadelda ka meie riigi sattumist Euroopa Liidu liikmesriigiks. Euroopa Liiduga liitumata jätmise korral ähvardati meid isoleerituse ning hääbumisega, ei pidavat toimima kaubandus ega saabuma miljarditesse kroonidesse ulatuvad abipaketid. Rahvaga arutati nii headest kui ka halbade mõjudest, etendati teledebatte ning tänu üheülbalisele aktiivsele propagandale ja segase küsimusele suudeti rahvahääletusel saavutada parteidele meelepärane tulemus.

Eurooliiduga liitumist takistas küll meie Põhiseadus, mis „kõikumatus usus ja vankumatus tahtes“ ei lubanud loobuda riigi iseseisvuse algpõhimõtetest. Vaatamata õigusteadlaste eksperthinnangutele täitsid meie poliitikut kuulekalt võõremissaride korraldusi ja Eesti Vabariigi Põhiseadusest sai dokument, mis omab täna ainult ajaloolist väärtust. Meie elu korraldamisel said ülimusliku jõu eurodirektiivid ning allumatuid karistatakse hiigeltrahvidega.

Rahvahääletus ise oli manipulatsioonikunsti muster näide. Referendumil esitatud küsimuse sõnastus varjas oskuslikult referendumil tõelist eesmärki ning andis poliitikutele võimaluse karistamatult loobuda

Eesti Riigi suveräniteedi põhimõtetest. Kelmusega saadud volitustele tuginedes ratifitseeris Riigikogu ka Euroopa Liidu põhiseadusliku ehk Lissaboni leppe, allutades meid tulevikus täielikult võõrvõimu meelevalla alla. Juba sellal näris hinge kahtluseus: kellele ikkagi mida vaja on? Kas eestlastele Euroliitu, või Euroliidule Eestit? Täna pole selles enam küsimus: Euroliit vajab meid oluliselt rohkem. Meid vajati kui turgu oma kaupadele ja liitlast poliitilistele avantüüride läbiviimiseks. Euroopa Komisjoni president Jose Manuel Barroso kinnitas seda intervjuus Eesti Rahvusringhäälingule. Ta tunnistab, et ettevalmistamisel on uus maailmakord ja Maailmavalitsus, kes allutab endale riigid ja rahvad, sest Euroliidul on sellelaadne kogemus juba olemas.

Loomulikult oli meid vaja siduda kas või meie geograafilise asukoha pärast. Olime ja oleme ka täna USA eelpostiks Venemaa külje all ja see, et Euroliit tantsib USA taktikepi järgi, ei tohiks enam kedagi üllatada.

Milliseks kujuneb riikliku iseseisvuse loovutamise hind, seda me veel täies ulatuses ei tea, kuid meie lapsed saavad selle teada, sest vanemate patud nuheldakse ju laste kaela. Ja õndsad on noored, sest nende päralt on riigivõlg...

Kuulume ka NATO liikmeskonda ja osaleme ülemaailmsel karistusoperatsioonidel. Protsesside hoomamiseks piisab sellest kui tunnetada, millise surve ja propaganda toel said Balti riikide presidentideks sisuliselt USA kodanikud. Emissaride kohuseks on tagada „ainuõige“ poliitiline kurss.

Sellega on ka seletatav meie tänaste poliitikute ülbus ning hoolimatus oma rahva suhtes: meil on ju sidemed ja suured sõbrad! Me valdame informatsiooni ja teil, tolvantel, ei ole nii kui nii „valimistel“ peale meie kellegi poolt hääletada! Meil on raha! Me arvestame ainult endaga! Meie kontrollime kogu valimisprotsessi! Olge vaimust vaesed ja õndsad, sest olete oma juhtimise delegerinud meile! Meie teame lahendusi! Ja teie hingerahu huvides kehtestame Euroliidu tegevust ja plaane kajastavatele dokumentidele aastate pikkuse juurdepääsupiirangu, kuigi parem oleks, kui enamus informatsioonist oleks igavesti riigisaladusega looritatud. Ja kui aeg käes, eks siis saate teada niipalju kui vaja. Loomulikult kui te sellest aru suudate saada, sest nuditud kooliprogrammid võtavad mõtlemisvõimelt oma. Te ei ole enam inimesed, te olete meie suunatav inimressurs!

Meie suur „liitlane“ ja „kaitseingel“ USA, paljastas maailmale oma tõelise palge 9/11 sündmuste lavastamisega, millega üritati õigustada rõõvballuslike sõdade vallapäästmist ohutute, kuid isepäiste riikide vastu. Esimese ehmatusena tunti ameeriklastele koletute rünnakute ohvriks langemise pärast kaasa. Kuid killuke siit ja teine sealt ning avanes õõvastav pilt tegelikkusest. Seni võis tunduda ka meiesuguste väikeriikide abistamise soov siiras ja omakasupüüdmatu, kuid täna on seegi saanud hoopis teise värvingu. Täna me isegi ei kahtle selles, et mängus on eliidi huvid muuta endast sõltuvaks kõik, mis vähegi võimalik. Illusiooni purunemisega tuleks

riiklikult ümber hinnata ohud, mis kaasnevad meie osalemisega USA aktsioonides. Meie väikest Eestit on neil vaja täpselt nii kaua kui see on kasulik. Me oleme peenraha, mis suurte tehingute puhul tähtsust ei oma - lihtsalt väike jootraha. Ka USA poliitik ja mitmekordne presidendikandidaat Patrick J. Buchanan leidis hiljuti, et NATO poliitika on iganenud ja USA ei peaks võtma vastutust kaugete väikeriikide turvalisuse eest, seda eriti juhul, kui säärase sammuga seatakse ohtu iseenese heaolu. Tema hinnangul pidanuks USA oma vastavasisulist poliitikat muutma juba siis, kui USA presidendiks sai John Kennedy: „Juba siis oli aeg, et NATO liikmesriigid muretseksid ise rohkem oma turvalisuse pärast.“ Oleks ehk aeg ka meil oma arusaamu uuendada?

USA majandus õitseb (või õitsetes?) tänu agressiivsele ekspansioonipoliitikale. Oma sõjatööstuse meeletu rahastamise õigustamiseks külvatakse terrorismihirmu ja selle varjus võetakse endale õigus üle maailma sekkuda vabade kodanike eraellu. Hirmust kättemaksu ees blokeeritakse juurdepääs oma saatkondadele ja üritatakse kehtestada totaalne kontroll inimeste meelsuse üle.

Hirmu ja paanika toetusele on kaasatud ka USA kinokunst, mis ületab täna oma vägivaldsuse, absurduse ja naiivsusega kordades kunagised nõukogude linateosed. Nõukogude filmides ei võideldud pidevalt vaenlasega, vaid püüti ka eksinud inimest kasvatada, järgides nõukogude moraalikoodeksi paremaid traditsioone.

Kuid nii nagu öeldud, saab järjest rohkem inimesi nägijateks

ning kahtlused 9/11 lavastamise osas on kõlama hakanud ka USA juhtivate poliitikute suust. Pärast selleteemaliste kahtluste ilmutumist ajakirjanduses, esitas grupp Guantanamo vange ühisavalduse, milles nad võtsid vastutuse terroriakti kordasaatmise eest ja avaldasid uhkustundega, et ei kahetse tehtut. Analoogiat on kasutanud ka eesti president Toomas Hendrik Ilves, kes 9/11 väidetavate rünnakukorraldajate kahtluse alla seadmise kohta esitas argumenti, et terroriorganisatsioon al-Qaeda on võtnud endale vastutuse terrorirünnaku korraldamise eest. Sellega on kuritegu tõestatud. Kahjuks jättis ta märkimata, millises Valge Maja kabinetis see terroriorganisatsioon oma kontori sisse on seadnud.

Ka niinimetatud viisavabadus USA-ga on fiktsioon. Ei ole vahet, kas taotlesid sissesõiduvõimalusi paberikandjal või saad vastused elektronposti teel. Ikka on keegi, kes teostab kontrolli ja otsustab – oled soovitud või mitte.

Kurbusega tuleb tõdeda, et täna ei ole Eestil oma välis- ega sise poliitikat. On lihtsalt mäng, millele kulutatakse maksumaksja raha. Oleme käsist ja jalust seotud ning sõltuvad suurte sõprade annetest. Meile on seatud piirid ja määratud mängumaa, mille raames saame tunda end vabana, õigem oleks küll öelda, mille raames saame unustada kammitsad. Keegi seisab taas kõrgemal kui kõrgeima riigivõimu kandja – eks Võim ise... Ent see on vabale kodanikule alandav ja viitab vaid ühele: oleme vaatamata oma näilisele vabadusele kontrollitavad ja okupeeritud.

Toimetus

Kevadpidu Lüganusel

Kauniks tavaks on saanud iga-aastane kohalike taidlejate kevadkontsert. Oma õpitut tullakse teistele näitama tavaliselt maikuus, nii ka seekord. 15. mail, ilusal päikesepaistelisel päeval, saigi asi teoks. Olgugi, et publikut vähevõitu ei lasknud esinejad end sellest häirida. Kollektiivid olid ise üksteisele hingest kaasaelavaks publikuks. Kes siis veel, kui mitte meie ise, mõistame, kui raske on kõige mõnusamal ajal, siis kui oleks aeg tööpäevast/koolipäevast väsimusest diivanil kerra kerida, hoopistükki ilma trotsides ja pere kõrvalt aega varastades, vahemaale vaatamata jõuda laulma-tantsima. Arvate, et hullud? Ei, kõik on elurõõmsad ja aktiivsed inimesed. Kahju on nendest, kes meid ei näinud. Aga kutsutud olid ju kõik. Oli ka pealtvaatajaid, kellele kohalik kultuurielu alati korda läheb, ning kes aastast aastasse ilma kutset või käsku ootamata kohale tulevad. Kumardus Teile, kes Te meie jaoks olemas olete, meie õnnestumistele ja vahel ka ebaõnnele kaasa elate.

Esinemist alustasid koolinoortest tantsijad, kes tegelevad loovtantsuga. Neid juhendab Riia Lemberg. Tema käib noori juhendamas Sondast. Noorte hoogsast, energiat täis tantsukavast kasvaski välja meeleolukas pidu. Järgmisena lasid häätel kõlada alati iginoored laulumemmed, kelle sekka lusti pärast üksik taatki ära eksinud. Juhendaja Kersti Salulaid oli laulud kõik kenasti selgeks õpetanud. Kes laulust rõõmu tunneb noorest peast, see ööbikuna viise hõiskab vanast east. Järgmisena seadsid lavalaudadel tantsupoognaid "Minnid-Mannid". Pikki aastaid külg külje kõrval harjutamist, on seenioransambli sammud-võtted sedavõrd selgeks tantsitud, et kõik läheb nagu "lepase reega". Esinemisest jääb mulje, et kõik te olete oma parimas eas ja tantsuvormis. Kuhu siis vanus jäi?

Juhendaja Helju Veedam ei laske seda ju välja paista, ning teie olete ju head õpilased. Helju Veedam on juhendajaks veel kahel Lüganuse rahvamaja juures tegutseval tantsutrupil. "Lüganuse Liisude" esinemisest lausa õhkub rõõmu, aga ka väarikust. Kerge pole see aasta olnud neilegi. Selgeks oli vaja saada kõik tantsupeo tantsud. Lisaks talvine tantsupidu, mis iseenesest on paras väljakutse ja enese proovilepanek. Ometi oli kõik valu ja vaev peidetud kauni naeratuse taha. Ajutisi kaotusi inimressursis tegid tasa "Lüganuse Liisude" endised tantsijad, kes tulid oma vabast ajast ja tahtest endistele kaaslastele appi. "Lüganuse Liisud" ei ole papist kiisud"... nii nad ütlevad ja nii see ka on.

Hoopis teist masti tantsu tantsivad aga Lüganuse linetantsu tüdrukud. Nad on mitmel aastal, käinud rahvusvahelistel võistlustel ja ka sellel aastal toodi ära mitu auhinnalistkohta. Nende esinemine sütitab alati pealtvaatajaid. Õrnalt õhku silitades, jalgu tantsujoonde seades, ise kaunilt naeratades, oma ilust kindlalt teades. Nii haprad ja ometi nii tugevad. Ka neil oli ajutiselt abiks palutud naaberomavalitsuse esindajad. Maarika Raik ja Pille Naur. Üksteist on vastastikku ju ikka aidatud, sest tänapäevase pingelise elu juures ei saa me alati aega pühendada enda hobidele ka

siis, kui seda väga vajame. Suurte kollektiivide esinemist jääb lõpetama, Elga Saluvee sõnul Lüganuse rahvamaja kõige suurem kollektiiv Lüganuse segakoor. Ka kooril on seljataga pingeline hooaeg. Kuna koor seadis eesmärgiks võtta osavõit XXV Lauupeost tuli omandada peo repertuaar, mis sellel aastal osutus üsna kõvaks pähklik. Hoolimata teelekerkivaist takistustest tulime toime. Aga ega see veel osavõitu ei taga. Läbida tuli tihe sõel ja teadmine, et mitte kõigil ei vea, jäi nädalateks kummitama. Kõik, kes selle kadalipu läbi tegid on ääretult kohusetundlikud ja teiste ees vastutustunnet omavad kollektiiviliikmed. Ennast võib ju alt vedada aga teist mitte kunagi. Erilised tänusõnad meie dirigendile Priit Andres Pärtnale, kes meid sellest kõigest läbi vedas. Täna võib öelda, et Lüganuse segakoor võtab suvisest XXV Lauupeost osa, ning kannab rongkäigus uhkusega Lüganuse nime läbi linna peopaika.

Lõpuks võtavad sõna Lüganuse rahvamaja enda personalil põhinev meelelahutusgrupp "Rahva Ellad". Ajast aega on nad lõbusas luulevormis toonud ära kõik valitseva võimu kitsaskohad, olenemata sellest, kes parasjagu riigitüüri hoiab. Arenevaid poliitilisi sündmusi jälgides, võib kindlalt öelda, et materjalipuudus kõiki kohalikke luulesõpru küll

ei ohusta. Ella Elga kritiseeris juhatuse poole pealt sündmusi kõrgemates poliitilistes pilvedes. Ella Lea tundis alguses suurt muret, et kas koristaja sel aastal ka ikka vallavanemalt lilled saab. Teine tema mure olid rohkem kohalikku laadi. Laialt tuntud karmi kriitikuna tundis ta muret, kes küll sügisel võimuletuleb - "kas peaga mees või hoopis ärimees?" Praeguse vallavolikogu liikmed, alustades volikogu esimehest ja lõpetades lihtliikmetega, on suures osas kõik äritegemisega seotud. Talud on ka äriühingud. Austatud vallavanem on tegev suure äriühingu nõukogus. Et kui vastandada, ärimees ja peaga mees, võib Ella Lea tõlgendusest aru saada, et meie austatud vallaametnikud suures osas ilma peata on. Äri ei tegele ainult valla või riigiameteid pidavad volikogu

liikmed. Hoolimata vallavanema kapsaada visatud kopsakast kivist, ei ole too vihapidaja mees, ning kinkis ka sellel aastal, rahvamajas puhastusteenust osutavale Ella Leale taas lilled.

Kontserti lõppedes tänas Elga kõiki ringijuhte ja aktiivseid ringide tööst osavõtjaid,

lilled ja aukirjadega. Kiiresti kaeti lauad ja kollektiivid asusid oma möödunud hooaega meenutama. Kollektiivid tänasid oma ringijuhte ja rahvamaja juhatajat Elgat.

Järgmisel aastal kohtume. Te ei taha sellest kõigest ju ometi ilma jääda.

Lidia Tauer

Lüganuse segakoor

Noored loovtantsijad

Lüganuse Liisud

Ristipäev

Kuigi ristipäev ehk maahingus oli juba 21. lehekuu päeval, teeks sellest ikkagi juttu. Sooviga, et rahvas nii maahingust nagu ka kõiki teisi põlisrahva pühi pidama hakkaks. Enesest lugupidav põlismaalane ei tee ristipäeval mingeid mullatõid, ei niida rohtu, ei raiu ega murra puid ning ei tee maa peale tuld. Maahingus oli maa sünnipäev, mil kogu maa ja maast kasvav on püha. Maa puhkab. Koos maaga puhkab kõik elav ja peaks puhkama ka inimene. Järgmisel aastal võtaks aja maha ja peaks esivanemate kombel väarikalt Maaema sünnipäeva. Ristipäev on alati neljapäeval 40 päeva peale munapäeva.

Suurtest pühist on keige suurem ristipäev. Sel päeval seisab rohukasu ja lilleõileminä kinni.

Lüganuse

Suvisted ehk kasepühad on ka liikuvad pühad. Sellel aastal olid 31. mail. Selleks ajaks on vilid külvatud, sõnnik veetud. Tuppa tuuakse kased, inimesed on sõbralikud ja avatud. Suvisterõõmuga seondub teatav pühalikkuse tunnetus, millist tänapäeva Eestis kohtab üha harvem.

Tulemas on muidugi leedopäev – suvine pööripäev. Meile harjumuspärane jaanipäev. Nimetus jaanipäev on jälg kiriku omaaegsest katsest anda põlisrahvaste suvisele pööripühale kristlik tähendus. Leedopärimus on maasuline, seega võiksime seda püha nimetada kenas maakeeles. Leedo on suvine pööripüha - päevakäänak. Maa pöörab end. Siitpeale lähevad päevad

lühemaks ja ööd pikemaks. Leedo on elurõõmu ja jõukogumise aeg. Nüüd on paras aeg koguda jõudu enesele, oma karjale ja põllule. Suured päevad on parim aeg saunavihtade tegemiseks, samuti kosutava heina ja ravimtaimede kogumiseks. Leedokaste on imelise väega. Ta annab elujõudu, ravib igasugu haigusi ja õnnistab majapidamist. Õieti kogutud, kindlalt suletud pudelis ja hämaras hoitud leedokaste säilib kasvõi 50 aastat.

Tähistame siis meiegi oma põlisrahva pühi, toetades seeläbi oma keele ja kultuuri kestmist üle aegade.

Katrin Proode

„Lüganuse uudised“ õnnitleb Lüganuse segakoori, kes läbis tiheda konkursi ning pääses laulma XXV Lauupeole. Soojad õnnitlused teile selle võidu puhul! Te olete tublid, võtsite ennast kokku ja tegite see aasta lauluproove lausa kaks korda nädalas, sihikindlus viib võidule.

Lüganuse segakoor tähistab järgmisel aastal oma 155-ndat sünnipäeva ning nad on osalenud kõikidel laulupidudel.

Soovime koorile omalt poolt veel sooja ja lauluküllast suve. Siinkohal kutsume kõiki üles minema 4. ja 5. juulil laulupeole meie segakoorile kaasa elama ja nautima seda võrratut kooslaulmist, mis eestlastele nii armsaks saanud.

Ajaloonurk: Aa ja Varja kandi külade ajaloost

Esimesed andmed Varja kandi külade ajaloost leiame "Taani hindamisraamatust". Lüganuse, Purtse ja Erra järeleli Varja, oma 24 adramaaga Askele küladest suuruselt neljas. Veel oli seal märgitud, et külade peremeheks oli keegi Sako. Ta oli üks Taani kuninga suurvasallidest ja temale kuulus Põhja-Eestis kokku 263 adramaad (adramaa: 5-6 inimest peres ja ader). Varja lähedal on kuulus Alulinna ohvriseo. Just siit tuleb otsida seletust küla nimele, mille algseks kujuks oli Variel. See tähendas muistsel ajal varju. Viimast aga usuti olevat üks inimese hingedest, mis viitab seosele surnukultusega.

1472 aastal läks Varja Liivi ordu valdusse ja kuulus otsapidi Aa ordumõisa alla. Liivimaa riigiordu suhted Pihkva ja Novgorodiga püsisid aastasadu tasakaalus. Vastastikused sõjakäigud ei toonud riiki olulisi muudatusi. 1443-1448 aastatel sõdis ordu Novgorodiga, kusjuures kokkupõrked olid Varja all ja Vadjamaal.

1478. aastal liitis Moskva suurvürst Novgorodi vürstiriigi Moskvaga. See oli Virumaa jaoks pahaendeline märk. 1558. a. algas Vene- Liivi sõda. Samal aastal läks Virumaa vene võimu alla. 25 jaanuaril olid venelased Jõhvis, Johann Renner jutustab: "Venelasi, kes Narva peale läbi murdsid, oli umbes 300. Nad põletasid Alutagusel suured ilusad külad ja mõisad maha ning tapsid ära kõik kelle nad kätte said".

1581. aasta septembris piirasid rootslased Narva sisse. Vene-Rootsi sõda katkes Pljussa vaherahuga 10. augustil 1583. aastal. Kuid aastatel 1590-1595 jätkunud sõjas piirasid 1590 aastal venelased taas Narva sisse. Üks Veneväesalk tungis läbi Alutaguse, praegusele Lääne Virumaa alale ja pörkas 4. veebruaril Varja-Pikaristi vahel kokku Rootsi väesalgaga. Selles lahingus langes Rootsi kuninga teenistuses olnud Vene bojaar Vassili Rosladin, kelle mälestuseks püstitatud kivist on säilinud tänapäevani. See asub Tallinn-Narva maanteel Kestla tee otsast umbes 100 meetrit lääne poole.

Liivi sõja tagajärjel läksid ordu omand ja Varja küla üle Rootsi kuningriigile. Tema läänistas Varja küla ja ümberkaudsed maad 1630. aastal taas eravaldusse. Kusjuures küla jäi endiselt Aa mõisa alluvusse. Varja küla suurus kasvas 16. saj. lõpuks 33 adramaani. Varja külas mõisahoonet ei olnud. Lähim mõis oli Aa.

Mõisahooned jäid kogu rootsi-ajaks suhteliselt tagasihoidlikeks väljaehitisteks. Tüüpiline mõisahooned oli ühekoruselise palkmaja, kõrge õlg või laudkatusega, mille pikkuseks oli 8-15 sülda ja laius 3-6 sülda. Maja keskel asus mittekõetav esik ja suur mantelkorstnaga köök, mida

ümbritsesid elutoad ja kambrid. Kuid oli isegi viletsamaid härrastemaju. Näiteks Voorepera külas, Varja külje all. Seal oli rehielamust ümberehitatud härrastemaja. Lähikonnas asus Aa mõis, mis rajati arvatavalt ajavahemikul 1426-1497. Enne Liivi sõda oli see Narva foogtile alluva orduametkonna keskus. 1630. aastal kinnistas Rootsi kuningas Gustav II Adolf valduse Tallinna bürgermeistrile Georg von Wangersheimile. Selle perekonna käsutusse jäi mõis kuni 1787. aastani.

Alguses elasid mõisaomanikud tagasihoidlikus palkmajas. Aastatel 1696-1698, mil Aa mõisnikuks oli Georg Bogislaus von Wangersheim, ehitati Tallinna ehitusmeistri Peter Jonase juhtimisel kiviloss, mis palladionistlikult põhiplaani sarnanes umbes samal ajal ehitatud Palmse mõisahoonega. Tegemist on ühega vähestest säilinud rootsiaegsetest mõisatest Eestis. See oli üks esimesi lossilikult kujundatud mõisasüdameid Eestis. Põhjasõjas mõisahooned rüüstati, ning põletati maha, nii et järele jäid ainult müürid. Kindralleitnant Axel von Wangersheim, kes oli vahepeal Riia komandant, sai 1720. aastatel mõisa enam-vähem endisesse korda. Umbes 1723 seati peahoonesse üles väga ilusad koobaltiga kirjatud kahhelahjud, millest üks on praegu Kadrioru endises „Lustihoones“.

18. sajandi lõpul jäi vana härrastemaja kitsaks. Seda laiendati meister Christjan Gottlieb Waltheri juhtimisel mahukate ühekoruseliste tiibosadega. Fassaad muudeti klassitsistlikuks. Sellest ajast pärinevad ka kurekujuline tuulelipp ning varaklassitsistliku nikerdatud dekooriga peauks. 1782. aastal oli mõisas 66 teenijat. Mõisale kuulus sadam.

Aastatel 1787-1841 kuulus mõis Nasackinitele. Enne natsionaliseerimist kuulus mõis (alates 1889) von Gruenewaldtidele. 1919. aastal mõis natsionaliseeriti. Aa mõisa läheduses on veel mõisahooned, mis näitavad traditsioonide püsivust. Need on Purtse, Saka ja Ontika mõisahooned. On üks ebakindel teade, millel vihjatakse, et juba 1196. aastal elanud Purtse mõisa aladel taanlased. 1220. aastal nimetas Taani kuningas Valdemar II oma poja Knudi Eestimaa hertsogiks. See andis Purtse mõisa ühele oma rüütli, Odward von Lodele ja ta pärijatele pärisomandiks. Ka J. Jungi arvates oleval see kõige vanem teadaolev mõisnike kogukond Eestimaal. Võib olla kuulus tema järglastele ka Aa mõis varasemal ajal. Kuid ajaloo ei saa oletustele siiski tugineda.

Enne Põhjasõda oli Lüganuse kogudusel 1528 koguduseliiget. 1712. aasta revisjoni andmetel elas kihelkonnas ainult 382 inimest.

Nendest elas Aa külas 2 inimest, surnud oli seal 64 inimest. Kariloomadest oli Aa külas järel üks härg ja üks lehm. Selline oli katku tagajärg. Pärast Põhjasõda ja sellele järgnevat katku jäi Varjal ellu vaid 29 inimest. Katku suri 183 elanikku. Aastaid tagasi oli kirikumüür kolme meetri sügavuselt lahti kaevatud. Umbes poole meetri sügavuselt algas umbes meetrine kiht inimluid. See pärineb tõenäoliselt suure katku perioodist, mil inimesi ei suudetud matta ja laibad veeti lihtsalt kiriku juurde kokku.

1712. a. oli Lüganuse kihelkonna peale kokku 111 talu ja 25 muud kohta. Kariloomadest oli hobuseid 30, härgi 174 ja lehmi 175.

Põhjasõja ajal oli kihelkond ka väiksemate lahingute ja kokkupõrgete kohaks. Purtse küla all toimus 1700. aastal Rootsi kindrali Wellingi ning Vene kindrali Terentjevi väeosade korduvad kokkupõrked, kus mõlemad pooled kandsid kaotusi. Kannatada said ka Aa ja Varja külad. Taarakalda linnamäele kaevati venelaste poolt laskekraavid. Põhjasõja teema lõpetuseks tuleks märkida veel, et enne Narva lahingut veetis Rootsi kuningas Karl VII 15. novembril öö Aa mõisas. Põhja-Eestis on 17. saj. lõpust teada suhteliselt vähe peremeeste nimesid, mida saab võrrelda 1725-1726. a. adramaarevisjoni andmetega. Kuid üks nimi. Olli, esines juba sel ajal ja see on säilinud tänapäevani. Varja külas.

18. Sajandi algupoolel ja keskpaiku võib mitmel pool täheldada peremeeste sagedased vahetumist. Aa mõisa külade kohta on peale revisjonimaterjalide säilinud mitmeid vakuraamatuid 18. sajandi esimesest poolest ja muid allikaid. Need pärinevad enne Põhjasõjaaegsest perioodist, tehtud Rootsi maamõõtjate poolt. Selle järgi on Varja küla oma 25 taluga tihe suur küla, kus 1726. aasta seisuga oli 20 peremeest. Kahjuks ei ole kaardil peremeeste nimesid. Järgnevatel aastatel on vakuraamatusse kantud erinev arv peremehi. Nii oli neid 1728. aastal 15, 1730. aastal 16, 1732. aastal 17, 1733. aastal oli ühes nimekirjas 22, aga teises ainult 14 peremeest. 1782. aasta revisjoni ajal oli Varjal 51 peremeest. Kaheksal neist oli 1733. aasta vakuraamatuseisuga tuntud lisanimi. 1795. aasta hingeloendis on 16 peremehel pärinev lisanimi.

Varja külas peeti arvestust talude ja nende maade jaotamise üle väga kaua eelkõige peremeeste järgi. 1860. aastal algas Lüganuse kihelkonnas külade lammutamine. Mõisnikud soovisid endile viljakamaid maid, ning asustasid talupojad ümber kehvematele maadele. Aa küla paigutati ümber neli korda. Esimene asupaik oli mõisasüdamest veidi kirdesuunas, mererannas. Teine koht oli praeguse Voorepera küla külje all. Aa

mäel asuv Nehatu küla lammutati, ning põletati mõisa lubjaahjus. Sajandivahetusel tabas moonakate ja vabadike elukohti sama saatus. Nende elupaik koliti Varjale üle. Nehatu oli suur küla, kuid siis võttis mõisnik head maad kõik mõisa omandusse. Talupoegadele teatati, et kes ise ära lähevad, nende antakse natuke raha. Kes aga vabatahtlikult ei loobu, selle maja põletatakse lubjaahjus ära. Mõisa talitajaks oli sel ajal Gustav Neerut. Ta oli mõisnikuga ühe mütsi all, ning levitas arvamust, et mõisnik võib oma maadega teha, mida tahab. Vald olevat talitaja peale väga pahane olnud ja teda süüdistati, et ta valla otsuse olevat ära muutnud. Kuid parata ei olnud midagi. Nehatu külast ära aetud inimesed läksid praegusesse Moldova külla, kus varem olnud ainult kolm talu. Moldova küla põllumaad olid halvad ja liivased, ning elu seal oli palju raskem kui viljakatel muldadel asunud Nehatu külas. Sajandivahetusel oli endise Nehatu küla maadel ainult kaks perekonda. Varja küla jagati kolme ossa. Üks osa asutati Kalmeistri küla kohale, teine osa viidi Moldova küllasse, kolmas osa jäi aga paigale. Hoolimata esialgsele vedamisele, tabas küla hiljem kole õnnetus - 1872. aastal põles küla maani maha.

Suur Jabara küla viidi lahutamisel Lüganuse küla kohale, teine osa läks Moldova küla asemel. Nii tekkis Lüganuse suur küla. Jabaral oli enne kaks väikest ja üks suur küla. Majad viidi Lüganusele ja peremehed pidid hakkama taas endile põldusid rajama ja maad korraldama. Mõisates olnud kurjad kupjad. Aa mõisas kutsuti ühte ametimeest hüüdnimega "must kubjas". See lõõnud kündjaid iga kord neist mõödudes. See juhtunud ka siis, kui töölisel mingit süüd polnudki. Mees nimega Timmuski Juhan olevat öelnud: "Kui veel tuleb ja lööb hakkame vastu!" Teisedki nõustusid temaga, kui kubjas taas piitsutama tuli, mindi talle kallale, Kubjas oli suur ja tugev mees ning hakkas vastu. Teolised olnudki seepeale laiali jooksnud. Timmuski Juhan saadeti seepeale soldatiks aega teenima. Sel ajal oli kroonuaeg aga 25 aastat. Peale nii pikka aega tuli Juhan ikka kodumaile tagasi.

1860. aastal ja veidi hilisematel aegadel oli Aa mõisas kubjas, kes korjas talvel metsast vitstekse kase ja toomingaoksi. Need pani ta ühte osmikusse suveks valmis. Mõisa tööle minnes võttis ta iga päev paar tükki kaasa. Kui teoline kündis halvasti, tõmmati kohe pingile. Rehepeksu ajal lasi seesama kubjas endale paremat vilja tuulata. Samuti lasi ta endale puuveo ajal metsast paremad puud tuua. Hiljem asja avalikuks tulles, poos mees end üles.

Okupatsiooni ajal majutasid Aa mõisas end saksa sõdurid. Seal tungisid nad ka kõige

kaugematesse kolkaküladesse, 1918. aastamärtsistuli Purtse-Liiva külla Saksa väeosa, mis koosnes jalgratturitest. Alguses olid ka ratsaväelased, kes hiljem Narva suundusid. Igal pool külades oli sakslasi. Ümbruskonna talunikelt osteti kraami odavalt, ent võeti ka vägisi. Veskil sai käia ainult tšekiga. Jutustaja, metsavaht, läks Aa mõissasse relvaluba uuendamaks, mida siis nõuti. Aa mõisnik Grünwald öelnud, et ta seda ainult siis saab, kui paberile alla kirjutab, kus Saksa valitsust siia palutakse. Vastasel juhul peab Siberisse minema. Asi jäi pooleli. Läks siis metsavaht valda. Seal näitas vallakirjutaja temale paberit, kus oli laimatud Eesti avaliku elu tegelasi, nende hulgas ka Jaan Tõnissoni. Sellele järgnes kohustus, et vallakirjutajad pidid soovima, et Saksa valitsus saaks võimule. Metsavaht ei andnud oma allkirja aga sellelegi paberile.

Nüüd natuke lähemalt Varja lähedal asuvatest külanimedest. Vanal ajal olnud Kalmeistri küla kohal surnuaed. Esimene asunik oli seal näinud veel aratuntavat kalmuderida. Kündmise ajal tuli maapõuest välja palju luid. Kalmude järgi ka külale nimi - Kalmeistri.

Otto Liivi andmetel on Moldova küla nime tekkelugu järgmine. Vanemal ajal oli üks mõisaomanik saadikuks Moldova vürstiriigis. Tal oli kodumaalt teener kaasa võetud. Teener päästis oma isanda kolmel korral surmasuust. Kodumaale naastes kutsunud härra teenri endaga kaasa, mööda mõisamaid jalutama. Sellel jalutuskäigul kinkinud härra oma alluvale tänutäheks hulga mõisamaid ja metsa. Tagatipuks saanud mees ka orjusest ja kõigist maksudest priiks. Ka andnud mõisnik talle, kui vabale mehele, liignime Moldau. Mees asunud kingitud maadele elama. Nii oligi tekkinud Moldova küla. Lüganuse kihelkonna nimepanemise protokollides 1835. aastal oli vabade inimeste nimekirjas ka Johan Moldau, kellel oli hästi suur perekond.

Natuke veel teedevõrgu väljakujunemisest. Vanemal ajal käinud maantee Alulinnast Pavandu kõrtsini, mis asus Jõhvi kihelkonnas. Tallinn-Narva maantee aga keeranud Liiva kõrtsi juurest Jabarale, sealt läbi Moldova küla ja Aa mõisa mööda merekallast Toilani välja.

Ants Nurk

Mati Põldsaar ehk Peeter

Paps endast

Olen abielus Jutaga, meil on poeg Janek ja pojapoeg ning tütar ja tütre tütar. Elasi Tallinnas kus meil oli väike ühetoaline pliidiküttega korter ja suur 14 registriga harmoonium. Muusikaga olen tegelenud elu aeg. Ivanova Keemiatehnoloogia Instituudis mängisin 5 aastat süntesaatorit selle ajaga sõitsime palju Ivanovo oblastis ringi, menu oli hea kuna laulsime peale oma lugude ka Biitlite lugusid. Samuti tuli sõita ringi mööda N-Liitu. Väga vahva

oli. Meie instrumentaal-vokaal ansambli nimi oli „Serenaad“.

Olen siiani kirjutanud 39 laulu, kõik on ka autorlusega kaitstud. Minu suureks heameeleks ja tunnustuseks on, et ka maestro Ivo Linna on laulnud minu Jaanilaulu ja samuti mu Jõulusaane.

2007. aastal minu luulekogu esitlusel Aa hooldekodus esitas Mäedaguse naisoktett minu laulu „Sügis, see võttis küll mu silmad märjaks. Kasutan nüüd võimalust ja pakun teilegi oma laule nagu

Jaanilaul, Suvevalss, tango Oginski mälestuseks ja veel palju muud. Pakun huvilistele laulude koopiaid koos sõnadega ja ka lindistusi kuulata.

Minu aadress: Mati Põldsaar, AA hooldekodu, Jõhvi sjk 43311 ja kontakttelefon 532 44 373.

Austusega Teie Peeter Paps

NB! Kas keegi aitaks odava internetiga?

Jaaniõhtu rõõmsalt tuli, süttis uhke lõkketuli kutsun sindki, sõber, välja, mekitama jaaniknalja, küll siis saab ka jaaninalja.

Külarahvas tantsib aasal, lõõme meiegi nüüd kaasa, pärast aga koos ehk võime leida sõnajalaõit me jaaniõöl on võluvõime.

Näeme metsas hõbesära, kas me nopime ta ära? Ei, mu armas, vaata ette, kui sa võtad õie kätte, selgub, et see on vaid pete.

Naaseme taas tule juurde, vargsi põsele sind suudlen; kerged jalad, kerged mõtted, ei neid peata tuletõkked, hüppame koos üle lõkke.

Eestis töötati välja innovaatiline moodulmaja

Elumaja kontseptsiooni autor arhitekt Rene Valner ütles, et tegemist on nullenergia maja kriteeriumit silmas pidades projekteeritud moodulmajaga, mille tootmine on standardiseeritud. „Nullenergia maja tähendab, et selle kasutamisel ei kulu rohkem energiat, kui hoone ise toota suudab. Kui tellija ei soovi aga soetada autonoomseid energiasaadmeid nullenergia maja saavutamiseks, saab ta endale passiivmaja, mille küttekulu on

tavamajast keskmiselt kümme korda väiksem,“ selgitas ta.

Innovaatilist terviklahendust säästliku moodulmaja valmistamiseks pakub ultraKUB OÜ Eesti ehitusturul esimesena. Kontseptsioon lähtub passiivmaja standardist, mille puhul hoone kütteks kuluv aastane energiatarve ei ületa 15 kWh/m². Loodud moodulmaja võimaldab kasutada autonoomseid taastuvenergia lahendusi ning vajadusel elada tsentraalsest infrastruktuurist

sõltumatult, st CO₂ emissiooni neutraalselt. Sellisel juhul vastab hoone nullenergia maja kriteeriumile. Lisaks suurendab selliste hoonete laiem kasutus riigi energiasõltumatust.

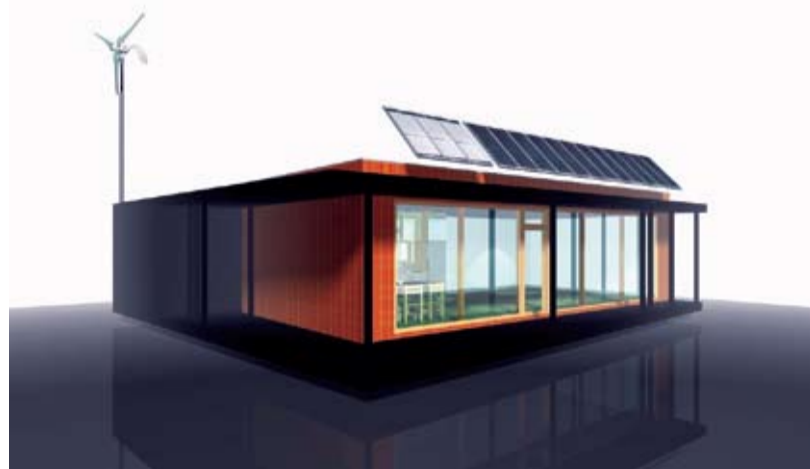
Elumaja koosneb tervisliku sisekliimaga energiasäästlikust 45 m² suurusest baasmoodulist ja sellele lisatavatest moodulitest. Kontseptsiooni väljatöötamisel on lähtunud põhimõttest, et see sobiks meie kliimaatilistesse tingimustesse, vastaks kõrgeimatele kvaliteedinõuetele ning oleks kättesaadav erineva ostujõuga tellijatele.

Mihkel Pukk / ultraKUB OÜ, tegevjuht / tel 502 8730 / mihkel.pukk@gmail.com

Rene Valner / arhitekt / tel 569 42 920

Erkki Peetsalu / kommunikatsioon / tel 501 8100 / erkki@maailmad.ee

www.elumaja.ee

Ootame Teie kirju, kommentaare ja kaastöid!

E-post: lyganuseuudised@hotmail.ee

Postiaadress: Lüganuse uudised, Jõhvi postkontor, postkast 15, 41502, Ida-Virumaa

Leht internetis: lyganuse.nommeraadio.ee

Lüganuse Uudised on kodanikualgatuslikult ilmuv igakuine väljaanne.

Nalja nabani

“Juku su vastusest võib oletada, et su peas on üks suur ja tühi kõrb!” ütleb õpetaja.

“Aga õpetaja, ka kõrbetes leidub ilusaid oaase aga ega iga kaamel ei pruugi neid veel ülesse leida!”

***

“Teate, sellises olukorras me teid küll teatrisse ei luba. Te olete ju puha purjus!”

“Aga selle seal lasite ju sisse,” ja näitab näpuga trepist ülesse taaruvale mehele.

“Jaa, aga tema on näitleja ja peab kohe lavale minema.”

***

Väike vihmauss küsib nuttes:

“Ema, ema, kus mu isa on?”

“Ole vait, lollike. Isa läks meestega kalale.”

***

Noor advokaat võidab oma esimese protsessi ja läheb teatud sellest rõõmsalt isale, kes oli ka advokaat.

Advokaat: Isa tead, see protsess, mida sina ei suutnud lõpetada, sellel panin mina täna punkti.”

Isa: “Sa poiss oled ikka loll küll, see hagi elatas juba sinu vanaisa ära, minagi sain tänu sellele jõuka mehena vanaduspäevi veeta, aga sina pead endale nüüd uue elatusallika leidma.”

Laiast ilmast

San Francisco Chronicle: USA-s on hetkel igast 1 dollarist mida valitsus kulutab 50 senti laenatud raha, ehk võlg, mis aina paisub. Kreditorideks on seejuures peamiselt riigid, kelle välispoliitilised vaated ei ole olnud sarnased USA välispoliitiliste vaadetega, nagu näiteks Hiina. See omakorda võib kaasa tuua muutusi USA välispoliitikas. President Obamal olevat olnud küll suured plaanid, kuhu raha kulutada, näiteks tervishoiu reformi peale, kuid see nõudvat 1,5 triljonit dollarit ning selleks näib raha nappivat.

ABC News: USA 2009. aasta ülikooli lõpetajatest on olemas tulevane töökoht vaid 19,7%. See on halvim näitaja üle aastate. Aastal 2007 oli näiteks 51% ülikooli lõpetajatest, kes olid kuhugi tööle kandideerinud, ka kooli lõpetamise hetkeks tulevane töökoht olemas. ABC toob ka näite ühest Hartfordis ülikooli cum laude lõpetanud üliõpilasest, kellel hetkel ei ole töökohta vaateväljas.

Belgia Ghenti linn hakkab igal nädalal pidama juurikapäeva, mil avalikud teenistujad ei tohi

liha süüa. Restoranidel ja muil toitlustusasutustel soovitatakse sel päeval pakkuda ainult taimetoitu. Käivad arutelud juurikapäeva juurutamise linna koolides. Juurikapäeva mõte on vähendada linna süsinikuheidet. Lihatootmisel on oluliselt suurem keskkonnamõju kui sama suure koguse taimsete toiduainete tootmisel. Ghentil on au olla esimene linn Euroopas ja ilmselt ka kogu maailmas, mis lihavabade päevade traditsiooni juurutada püüab.

Suurettevõtete vallandatud tippjuhte ei tasu oodata tööturuameti ukse taha, sest enamasti saavad nad niivõrd kopsaka lahkumiskompensatsiooni, et ei pea enam päevagi tööd tegema. USAs ulatuvad tippjuhtide lahkumishüvitised sadadesse miljonitesse dollaritesse. Suuremad tippjuhtide lahkumiskompensatsioonid: Angelo Mozilio - Countrywide Financial- 188 mln USD; Stan O'Neal - Merrill Lynch - 165 mln USD; Charles Prince - Citigroup - 100 mln USD...

Jaanituled

- 21.06.09 - Püssi linna jaanituli, esineb ansambel PS Troika
- 21.06.09 - Erra küla jaanituli, esineb ansambel Valdur ja Sõbrad
- 22.06.09 - Lüganuse valla jaanituli Purtse männikus, esineb ansambel Untsakad
- 23.06.09 - Maidla valla jaanituli, esineb ansambel Visiit
- 23.06.09 - Sonda valla jaanituli, esineb ansambel Justament ja ansambel A –Rühm

Infoks

- 06.06.09 - tähistab Lüganuse Keskkool hariduselu 315 juubelit, vilistlasõhtu
- 28.06.09 - Maidla vallas, Heino Lipu mälestusturniir